

Köklü Geçmişten Güçlü Geleceğe Türk Devletleri Teşkilatı: Küresel Ekonomik-Siyasal Potansiyeli ve Teşkilatın Geleceğine Dair Öngörüler

Yusuf ÇINAR¹ ve Yılmaz Ulvi UZUN²

Öz

Türk Devletleri Teşkilatı bilindiği üzere daha önce literatürde; Türk Konseyi veya Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi olarak yer almış olup, günümüzde ise isim olarak son halini Türk Devletleri Teşkilatı olarak almıştır. Türk devletleri Teşkilatı; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkiye'nin üye, Macaristan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkmenistan'ın gözlemci ülkeler statüsünde yer aldığı ve Türk devletlerinin oluşturduğu bir uluslararası kuruluş olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Teşkilatın ortak amacı; Türk dillerini konuşan ülkeler arasında kapsamlı işbirliklerini teşvik etmek ve bu işbirliklerini geliştirmek şeklinde belirlenmiş olmakla birlikte günümüzün uluslararası siyasi ve ekonomik konjonktürel gelişmeleri de bölgede güçlü bir uluslararası işbirliğinin kurulmasını önemli bir ihtiyaç haline getirmiştir. Bu çalışmamızda; Türk Devletleri Teşkilatının geçmişten günümüze kadar yaşamış olduğu tarihsel süreç ile Teşkilatın küresel ekonomik ve küresel siyasi potansiyeli detaylı bir şekilde ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca teşkilatın güçlü yönleri, zayıf yönleri ve yararlanabileceği fırsatlar ile karşılaşabileceği olası tehdit unsurları swot analizi ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında çalışmada Teşkilatın geleceğine dair öngörülerde açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Devletleri Teşkilatı, Ekonomik Potansiyeli, Siyasal Potansiyeli, Geleceğe Dair Öngörüler, Swot Analizi

The Organization of Turkish States from a Rooted Past to a Strong Future: Its Global Economic-Political Potential and Predictions for the Future of the Organization

Abstract

As it is known, the Organization of Turkish States was previously mentioned in the literature; It went on to become as the Turkic Council or the Cooperation Council of Turkic Speaking Countries, and today it has taken its final name as the Organization of Turkic States. Organization of Turkish States; It is known that Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan and Turkey are members, Hungary, the Turkish Republic of Northern Cyprus and Turkmenistan have the status of observer countries and it has emerged as an international organization formed by the Turkish states. The common purpose of the organization; although it is determined to encourage and develop comprehensive cooperation between Turkic speaking countries, today's international political and economic cyclical developments have made the establishment of a strong international cooperation in the region an important need. Therefore, the Organization of Turkish States, which analyzes this situation very well, can say that this important power, which they have taken from the common rooted past, has turned into a global power with confident steps and important strategic cooperation agreements. In this study; the historical process of the Organization of Turkish States from past to present and the global economic and global political potential of the Organization have been discussed in detail and tried to be explained. In addition, the strengths, weaknesses, opportunities that the organization can benefit from, and possible threat factors that it may encounter are tried to be revealed by SWOT analysis. In addition, in the study, the predictions about the future of the Organization were tried to be explained.

Key Words: Organization of Turkish States, Economic Potential, Political Potential, Forecasts for the Future, Swot Analysis

Atf İçin / Please Cite As:

Çınar, Y. ve Uzun, Y. U. (2023). Köklü geçmişten güçlü geleceğe Türk Devletleri Teşkilatı: Küresel ekonomik-siyasal potansiyeli ve teşkilatın geleceğine dair öngörüler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(ÖS), 141-156. doi:10.33206/mjss.1296831

Geliş Tarihi / Received Date: 13.05.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date: 22.07.2023

¹ Doç. Dr. - Batman Üniversitesi, İ.İ.B.F., yusuf.cinar@batman.edu.tr,

 ORCID: 0000-0002-0008-1985

² Dr. Öğr. Üyesi - Bitlis Eren Üniversitesi, İ.İ.B.F., yuzun@beu.edu.tr,

 ORCID: 0000-0002-6428-4167

Giriş

Son dönemlerde küresel ilişkilere ve olaylara yön veren başat güçler arasında, uluslararası örgütlerin veya uluslararası teşkilatların küresel sistemde etki alanlarını ve belirleyicilik özelliklerini arttırdıkları görülmektedir. Uluslararası örgütler; bölgesel ve uluslararası düzeyde istikrarın, refahın, barışın, huzurun ve güvenliğin sağlanması için kilit rol oynamaktadır. Diğer taraftan ise uluslararası örgüt paydaşları örgüte üye olan ülkelerin çıkar ve menfaatlerini en yüksek seviyelere taşımayı hedeflemektedirler (Aydilek, 2022). Bu bağlamda son dönemlerde Avrasya bölgesinde görülen etkili uluslararası güç örgütlerinden birisi olarak Türk Devletleri Teşkilatı'nın karşımıza çıktığı söylenebilir.

“Türk Devletleri Teşkilatı” Sovyetlerin dağılması ile birlikte bağımsızlıklarını ilan eden Türk devletlerinin, ilk olarak 1992 yılında Türkiye’de gerçekleştirdikleri Birinci Zirve toplantısının sonucunda temeli atılmış bir birliktir. Türk Devletleri Teşkilatı (eski adıyla Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi - Türk Konseyi), Türk Devletleri arasında kapsamlı işbirliğini teşvik etmek amacı ile uluslararası bir örgüt olarak 2009 yılında kurulmuştur. Fakat Türk Devletlerinde örgüt isminin karşılığı bulunmadığı için ortak dil olarak birliğe Teşkilat ismi verilmiştir. Devamında ise 2021 yılında Türkiye’de gerçekleştirilen toplantı ile birliğin adı, tüm Türk devletlerini kapsamaya ve küresel konjonktürde birliğin adının daha etkili olması amacı ile “Türk Devletleri Teşkilatı” olarak değiştirilerek birliğe isim olarak son hali verilmiştir.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT)'nin kuruluşundan günümüze kadar geçen zaman içerisinde örgüte üye olan Türk devletlerinin köklü ve zengin ortak geçmişlerinden almış oldukları etkili güç kapasiteleri bu çalışmada analiz edilmiştir. Nitekim TDT'nin günümüzde ekonomik, jeopolitik ve jeostratejik önemi başta olmak üzere; eğitim, siyasi ve askeri alanlar gibi daha birçok alanda uluslararası politikada yeni bir denge unsuru olarak adından söz ettirebilecek potansiyele sahip olduğu söylenebilir (Topsakal ve Zengin 2023).

TDT'nin küresel ekonomik potansiyeli ve buna bağlı olarak etki alanını gün geçtikçe arttırdığı iddia edilebilir. Özellikle son dönemlerde küresel ekonomide yaşanan enerji kaynaklı enflasyon ve ekonomik istikrarsızlar kapitalizmin yeni pazar arayışına hız vermiştir. Buradan hareketle TDT'nin ekonomik kapasitesi sadece bölgesel istikrar açısından değil küresel istikrar açısından da önem arz etmeye devam etmektedir. Asya Soğuk Savaş Sonrasında bölgeselleşme girişimleri bağlamında çok sayıda girişimi tecrübe etmiştir. Bölgesel bir ekonomik işbirliği örgütü olan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ), Türkiye'nin öncülüğünde 25 Haziran 1992 tarihinde düzenlenen İstanbul Zirvesi ile kurulmuş olsa da bölge ülkelerinin kendi aralarında işbirliğini önleyici rekabet anlayışlarının bir sonucu KEİÖ'de istenilen verimliliği sağlamadığı söylenebilir. Bölgeselleşme tecrübeleri açısından üye ülkelerin kendi içerisinde çözebilmelerinin örgütün yaşaması ve verimli olması bağlamında önem arz ettiği belirtilebilir. Bu bağlamda örgüt üyeleri arasında “uyumunun” yukarıda belirtilen sebepler yönünden yani örgütün yaşayabilmesi açısından önemli olduğu tespiti yapılabilir.

Bölgeselleşme örneği bağlamında diğer bir örgüt ise Bağımsız Devletler Topluluğu'dur (BDT). Rusya'nın bölge ve dünya siyasetindeki konumunu koruyabilmek ve güçlendirebilmek için BDT hayata geçirilmiştir. Sovyetler Birliği'nde yer almış olan 15 devletin 11'inin katılımı ile aynı yılın Aralık ayında kurulmuştur. Kuruluş aşamasından itibaren Rusya'nın BDT üyelerini kendi “yaşam sahası”nın doğal bir parçası gibi görmesi BDT üyelerinin bağımsızlığını gölgelemiştir denebilir. Gürcistan, 2008 yılında Rusya ile Güney Osetya'da karşı karşıya gelmesi ve akabinde Ukrayna, Kırım'ın Rusya tarafından işgal edilmesi neticesinde BDT'den ayrılmışlardır (Omeliçeva ve Zubyska, 2012). Buradan anlaşılacağı gibi Asya'da bölgeselleşme girişimlerinin bir ülkenin çabası ile yürütülmesinin güç olduğu iddia edilebilir. Başka bir açıdan “kültürel, ekonomik, siyasi” kan uyumu olan ülkelerin birlikte karar alma sürecinde daha başarılı olabileceği vurgulanabilir. Nitekim TDT üyelerinin ortak bir kültürel birikimi paylaşması, bütün üyelerin işbirliğinin yürütülmesi halinde sürdürülebilir ekonomik işbirliğine yatkın olması ve önceliğin siyasi sonuçlara bağlanmaması TDT'yi diğer bölgesel girişimlerden ayırmaktadır. Buna ilaveten TDT'nin zirve ve toplantı süreçlerinin karar alma süreçlerinde etkili olması üye ülkelerin daha katılımcı olmasına olanak sağlamaktadır. Bu durum TDT'nin şu anki şartlar göz önüne alındığında sürdürülebilir bir işbirliği örneği olmaya aday olduğu söylenebilir. Fakat Asya'nın stratejik kültüründe işbirliği olmasına rağmen pratikte çatışmanın daha ağır basması TDT'nin gelecekte yaşayabileceği problemlere karşı hazırlıklı olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Nitekim Asya'da Çin'in, Rusya ve körfez ülkeleri arasında etki alanı kurma çabalarının bölge ülkelerinin özerk hareket etme alanını sınırlamasına sebep olduğu söylenebilir. Türkiye açısından bu dezavantajlar kültürel ve dinsel bağlar sebebiyle avantaja dönüşebilmektedir (Almızan, 2022). Fakat Türkiye'nin bu avantajları kullanırken irredentist bir bakış açısı ile konuya yaklaşmadığının altını çizmek gerekebilir. Zira

ekonomik kültürel amaçları olan bir strateji ile gelişmeleri takip ettiği söylenebilir. Başka bir ifade ile Asya’da işbirliği fikirlerinin siyasi tabanlı veya askeri bakış aası ile yrmediğinin en bariz rneği BDT’dir.

TDT’nin vizyon belgeleri değerlendirildiğinde kültürel, ekonomik, siyasi ve askeri konulara “merdivenleme” stratejisi ile planlı ve aşamalı bir Şekilde yaklaştığı söylenebilir. Genel olarak merdivenleme iktisadi bir kavram olarak, yatırımları bilinçli Şekilde planlayarak, önceden belirlenmiş bir zamanda bir likidite akışı yaratarak ve/veya istenen bir risk profilini eşleştirerek istikrarlı nakit akışı üretmeyi amaçlayan farklı yatırım stratejilerini tanımlamak için kullanılır (Fernando, 2023). Bu makalede ise iktisadi bir kavram olan “merdivenleme” kavramının ödünç alınarak uluslararası ilişkiler çalışmalarına “merdivenleme stratejisi” olarak kavramsallaştırılması ile hem literatüre yeni bir kavramsal katkıda bulunulması hem de uluslararası örgütlerin ele alınması bağlamında yöntemsel yeni bir tartışmaya olanak sağlaması hedeflenmiştir. Bu alışma “merdivenleme stratejisi” kavramı bağlamında kültürel, ekonomik, siyasi ve askeri konularda önceden belirlenmiş hedeflere planlı bir Şekilde, zirveler aracılığıyla kültürel işbirliği aşamasından başlayarak bir üst hedef olan ekonomik, siyasi ve askeri işbirliği aşamalarına ulaşmayı ifade etmek anlamında kullanılmıştır. Bu bağlamda TDT ekonomik ve kültürel konular ile daha çok fırsatlar yarattığı iddia edilebilir. Bu alışma TDT’nin kültürel ve ekonomik bütünleşme potansiyelinin iyi değerlendirilmesi halinde siyasal bir güç olma potansiyelinin yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Yöntem

Bu alışma TDT’nin bütünleşme sürecini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda alışma TDT’nin bütünleşme Őeklini sorgulamaktadır. Bununla birlikte çalışmada görüş alma yönteminden hareket edilerek yorumsamacı metod SWOT analizi yöntemi ile beraber kullanılmıştır. Konunun sınırlandırılması ve derginin kelime sınırının aşılmaması bağlamında mülakat yapılan kişi sayısı iki kişiyle sınırlı tutulmuştur. Çalışmada Macar Akademisyen Zoltan Egerisi ve Emekli Büyükelçi Numan Hazar’a konu ile ilgili aynı sorular yöneltilmiş ve çalışma içerisinde bu görüşlere yer verilmiştir. Mülakat yapılan kişi olarak Macar akademisyen Egerisi’nin seçilmesinin sebebi TDT’de gözlemci ye statüsünde yer alan Macaristan’da alışan Türk Dünyası ile ilgili çalışmaları bulunan Macaristan’lı bir akademisyen olmasıdır. Mülakat yapılan kişi olarak Emekli Büyükelçi Numan Hazar’ın seçilmesinin sebebi Hazar’ın İşlam Konferansı rgt ve Afrika lkeleri Koordinatörü (1998-2000) Avrupa Konseyi Daimi Temsilciği (2001-2004) ve UNESCO Daimi Temsilciği (2004-2006), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Akil Adamlar Grubu Başkanı gibi uluslararası örgütlerde önemli görev tecrübelerine sahip olmasıdır.

Türk Devletleri Teşkilatı’nın Doğuşu

Asya ve Avrupa arasında siyasi, ekonomi, eğitim, güvenlik ve daha birçok önemli alanda sağlanan ikili ilişkilerin bozulmaması ve bu ilişkilerin istikrarlı bir Şekilde devam ettirilebilmesi, günümüzde tüm dünya ülkeleri açısından büyük önem arz etmektedir. Ayrıca stratejik öneme sahip Avrasya bölgesinin küresel güçlerin çıkar çatışmalarının görüldüğü bir coğrafyaya dönüşmesi ve o bölgede bulunan Afganistan kaynaklı terör ve g gibi uluslararası tehdit unsurlarının bulunması tüm dünya ülkeleri açısından önemli tehditler oluşturmaktadır. Dolayısı ile tüm dünya ülkeleri açısından büyük sorunlara ve sosyo-ekonomik krizlere neden olacak bu olumsuzlukların tamamen ortadan kaldırılması, genel istikrarın sağlanması ve olası tehditlerin bertaraf edilebilmesi için buğn tüm dünyada güçlü bir “Türk Jeopolitiğine” ihtiyaç duyulmaktadır (Kocaman, 2022), (Demir, 2022. 40). Türk Jeopolitiği kavramının somutlaştırılması bağlamında TDT’nin ye ve gözlemci ye ülkelerinin siyasi sınırlarından bahsedildiği belirtilebilir. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde ise günümüzde uluslararası sistemin tamamen bir dönüşüm sürecine girdiğini söylemek mümkündür. Küresel g rekabetlerinin daha belirgin görüldüğü, bölgesel aktörlerin yeni g odaklarını belirlediği ve daha da ötesi çok kutuplu bir uluslararası yenedünya düzeninin kurulduğu bir dönemde olduğumuz bilinmektedir (Kalın, 2023). Dolayısı ile yaşamış olduğumuz bu dönüşüm süreci, dünya genelinde sosyo-ekonomik krizleri ve istikrarsızlıkları da beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Devletlerini bölgesel olarak yakından ilgilendiren bu önemli sorunların bir çatı altında toplanarak çözüme kavuşturulması ve yeniden kurulan çok kutuplu dünya düzeninde Türk Devletlerinin birleşerek bir g blęu oluşturması, bölgesel ve uluslararası düzeyde siyasi ve ekonomik istikrarın, güvenliğin, huzurun ve barışın sağlanabilmesi için gereklilik göstermektedir. Akademisyen Egerisi Zoltan bu durumu şu Şekilde açıklamaktadır:

Türk Devletleri Teşkilatı, güçlü Türk liderleri için bir platform işlevi görmektedir. Uluslararası bir kuruluş olarak, bu çerçevede birçok pilot program veya ekonomik işbirliği planı belirlenmiş olsa da, konu Türk devletlerinin entegrasyon sürecinden çok zirvelerle ilgilidir. Organizasyonun belki de en başarılı yanı kültürel işbirlikleri, Türk Dünyası başkentleri gibi programlardır (ınar ve Uzun, Macar Akademisyen Zoltan Egerisi ile Mülakat, 2023).

Kurulan yenedünya düzeninde TDT'nin aynı amaç etrafında birleşerek küresel bir güç bloğu oluşturmayı hedeflemesi çok eski tarihlere dayanırken öteki taraftan ise Sovyetler Birliğinin dağılması süreci ile başlamaktadır. TDT'nin sağlam temelleri, Sovyetler Birliği'nin yirminci yüzyılın sonlarına doğru çökmesiyle değişen güç dengeleri ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrasya bölgesinde yer alan Türk Devletleri'yle kurduğu güçlü ve samimi ilişkilerle başlamıştır. Bunun yanında Sovyetlerin dağılması ile bağımsızlıklarını ilan eden ve tamamen özgürlüklerini kazanan Türk devletleri; Türkiye ve Türk dünyası arasında çok eskilerden süre gelen köklü ve zengin geçmişten yola çıkarak; ortak kültürü, tarihi, dini, dili ve daha birçok benzer zengin ilişkileri keşfederek, bu ilişkilerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi yönünde samimi adımlar atmışlardır (Çağlar, 2018). Emekli Büyükelçi Numan Hazar bu konuyu şu şekilde ifade etmektedir:

Türk Devletleri Teşkilatı'nın özelliği Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığına kavuşan ülkelerin Türkiye ile birlikte oluşturdukları bir oluşum olmasıdır. Bir başka deyişle yeni bağımsızlığına kavuşan ülkelerin devlet deneyimlerinin bulunmaması, bu alanda deneyim kazanmaları zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Öte yandan bu ülkelerin ekonomik sistemlerinin Rusya merkezli biçimde ve onunla bağlantılı olarak planlanmış olması ve Rus emperyalizminin kültürel etkilerinin görülmesi dikkati çekmiştir. Ayrıca söz konusu ülkelerin, uluslararası planda etkili güçlerin bir rekabet ortamına girmesine yol açan, zengin doğal kaynaklara sahip olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Kuşkusuz bir başka özellik de etnik temele dayanması, bir başka deyişle Türkçe konuşan halklardan oluşmasıdır. Bu özellikler Türk Devletleri Teşkilatını diğer kuruluşlardan ayırmaktadır (Çınar ve Uzun, Emekli Büyükelçi Numan Hazar ile Mülakat, 2023).

Avrasya bölgesinde bulunan Türk devletlerinin, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk toplulukları ile olan güçlü ve sıkı kültürel bağlarının her geçen gün arttığı görülmektedir. Bu güçlü bağların artmasında ve gelişmesinde geçmiş ortak kültürün vermiş olduğu desteğin yanında Türk Devletlerinin bağımsızlıklarını dünya da ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin tanınması da büyük önem arz etmektedir. Sovyetlerin dağılması ve Türk devletlerinin bağımsızlıklarını ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin tanınması ile beraber her iki tarafında göstermiş olduğu sıcak ve samimi ilişkiler devamında hem Avrasya bölgesinde bulunan Türk devletlerinin kendi aralarındaki ilişkilerin geliştirilmesine, hem de Türkiye Cumhuriyeti ile olan ilişkilerin geliştirilmesine ve güçlendirilmesine ayrıca katkı sunmuştur.

Türkiye Cumhuriyetinin önderlik ettiği sıcak ve samimi ikili ilişkiler 1992 yılında Türkiye de yapılan toplantı ile resmîyet kazanmıştır. Günümüzde TDT olarak bildiğimiz uluslararası örgüt ilk defa, 1992 yılında Türkiye'nin başkenti Ankara şehrinde gerçekleştirilen toplantı ile adını "Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi" olarak tüm dünyaya duyurmuştur (Amirbek, Anuarbekuly ve Makhanov, 2017). Devamında ise örgüt, 2009 yılına kadar örgüte üye farklı Türk Devletlerinin ev sahipliğinde sekiz defa zirve toplantısı gerçekleştirerek öncelikli hedefleri ve amaçları doğrultusunda fikir birliğinde bulunmuş ve aynı zamanda bazı anlaşmalar yapmışlardır. 2009 yılında ise Nahcivan'da gerçekleştirilen dokuzuncu "Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi" toplantısında mevcut sürecin kurumsallaştırılması kararı alınarak; Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan ve Kırgızistan'ın katılımıyla "Nahcivan Anlaşması" imzalanmıştır. İmzalanan anlaşmaya göre örgütün adı "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi" veya kısaca "Türk Konseyi" olarak resmî şekilde duyurulmuştur. Yeniden adlandırılan bu yapı aynı zamanda; Devlet Başkanları, Dışişleri Bakanları ve Aksakallar Konseyinden oluştuğu gibi ayrıca merkezi İstanbul'da bulunan Sekreteryadan ve Kıdemli Memurlar Komitesinden de oluşmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2023). "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi" veya "Türk Konseyi" adı ile 2009 yılında kurulan örgüt 2010 yılında İstanbul'da onuncusu gerçekleştirilen "Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi" ile resmî olarak hayata geçirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023).

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi 2010 yılında resmî olarak kurulduktan sonra bazı ortak kararlara imzalar atmışlardır. Bu kararlar; Türk dünyasının ortak kültürel ve tarihi zenginliğine sahip çıkarak en kapsamlı anlamda koruma altına alınması, bölgede ve ülkeler arasında karşılıklı güven ortamının tesis edilmesi, siyasi ilişkilerin güçlendirilmesi, istikrarın sağlanması, sosyo-ekonomik ilişkilerin desteklenmesi ve artırılması olarak ön plana çıkmaktadır (Türk Konseyi, 2023). Konsey, 2010 yılında Türkiye'de gerçekleştirilen kuruluş toplantısının ardından 2011 yılında Kazakistan'ın Almatı şehrinde, "Birinci Zirve" toplantısını gerçekleştirme kararı almıştır. Almatı şehrinde "Ticari ve Ekonomi İşbirlikleri" temelinde gerçekleştirilen toplantı vesilesiyle Konsey'in kurumsallaşması için gerekli tüzükler ve anlaşmalar imzalanmıştır. Ayrıca yapılan toplantı ile beraber, Konseyi oluşturan üye ülkelerin iş insanları da bir araya getirilerek Türk İş Konseyi'nin de kurulduğu açıklanmıştır (Jiembay, 2011). İkinci zirve, 2012 yılında Kırgızistan'ın başkenti Bişkek şehrinde "Bilim, Eğitim ve Kültürel İşbirliği" konusu etrafında toplanılarak gerçekleştirilmiştir. İkinci zirvede alınan kararlar doğrultusunda, Türk Konseyi çatısı altında bazı yeni resmî kurum ve kuruluşların kurulmasına karar verilmiştir. İkinci zirve toplantısı sonucunda; Kazakistan'ın

başkenti Astana’da Türk Akademisinin kurulmasına (Nazarbayev, 2017), Azerbaycan’ın başkenti Bak’de ise Türk Kültür ve Miras Vakfı’nın kurulmasına (Aliyev, 2012), ilişkin anlaşmalar imzalanarak bu kararlar hayata geçirilmiştir. Ayrıca ikinci zirve toplantısında ‘‘Mali Esaslar Anlaşması’’ imzalanarak, ‘‘Türk Konseyi Sekretaryasının’’ kurumsal kimliği de güçlendirilmiştir. nc zirve, 2013 yılında Azerbaycan’ın Gebele şehrinde ‘‘Ulaştırma’’ temasıyla gerçekleştirilerek, Konsey’e ye ülkelerin dışışleri bakanlıkları arasında işbirliği protokolü imzalanmıştır (Abbasova, 2019). Dördüncü zirve toplantısı, 2014 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin Bodrum şehrinde ‘‘Turizm’’ konulu tema ile gerçekleştirilmiştir. Dördüncü zirve toplantısına ayrıca Türkmenistan Cumhurbaşkanı Gurbangulu Berdimuhamedov’da katılmıştır. Zirve toplantısı sonucunda açıklanan bildiriye göre; ‘‘Bölgesel Diaspora Merkezlerinin’’ kurulmasına, İpek Yolu geçiş gzerghında bulunan Türk Devletlerinin turizm destinasyonlarının oluşturduğu ‘‘Türk Konseyi-Modern İpek Yolu’’ tur paketlerinin oluşturulmasına ve bu kapsamda ‘‘Turizm Ortak İşbirliği Protokolü’’nn kurulmasına yer verilmiştir (ora, 2021).

Beşinci Zirve toplantısı 2015 yılında Kazakistan’ın başkenti Astana şehrinde ‘‘Medya ve Enformasyon Teknolojileri’’ teması ile gerçekleştirilmiştir. Zirve sonucunda; ‘‘Türk Kültür ve Miras Vakfı’’ ile ‘‘Türk Akademisi’’ni ilgilendiren bazı tamamlayıcı anlaşmalara imza atılarak bunun yanında ‘‘Türk Sporları ve Göçebe Kültür Merkezi’’ nin tamamlayıcı ve kurucu anlaşmalarına da imzalanmıştır. Beşinci zirve toplantısının akabinde altıncı zirve toplantısı ‘‘Gençlik ve Spor’’ teması ile Kırgızistan’da gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıya ayrıca Macaristan hkmeti gözlemci ye sifatu ile katılmıştır. Bu toplantı sonrasında Türk Konseyi’nin Budapeşte’deki ‘‘Avrupa Temsilcilik Ofisi’’ açılmıştır (Qarayeva, 2019). Yedinci zirve toplantısı 2019 yılında Azerbaycan’ın başkenti Bak şehrinde ‘‘Kobilerin desteklenmesi’’ teması ile gerçekleştirilmiştir. Bu zirve toplantısına ayrıca Özbekistan Devleti, Türk Konseyine tam ye ülke statüsü ile katılım sağlamıştır. Zirve sonunda açıklanan bildiriye göre; **Türk Konseyi ye devletleri arasında ‘‘Ortak Yatırım Fonu’’ oluşturulması için gerekli fizibilite çalışmalarının yapılması bu sürecin hızlandırılması için gerekli adımların atılması kararı alınmıştır.** Zirve sonucunda alınan diğer önemli bir karar ise; Kazakistan Cumhuriyetinin Kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev Bey’e Türk Dünyasının birleştirilmesinde ve bir çatı altında toplanmasında üstlendiği önemli görevden dolayı ‘‘Türk Dünyasının Onursal Başkanlığı’’ ve ‘‘Türk Dünyası Ali Nişanı’’ takdim edilmiştir (Ukibay, 2019). 2020 yılında ise küresel Covid-19 salgını sebebi ile ‘‘Türk Konseyi’’ olağanüstü video konferans toplantısı gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu toplantıda Türk Konseyine ye ve gözlemci ülkeler arasında Covid-19 salgını ile ortak mücadele ile ilgili konular görüşülerek ayrıca salgından kaynaklı olası zararların etkisini azaltmasına yönelik fikir alışverişinde bulunulmuştur (Erkin, 2020). Sekizinci zirve toplantısı 2021 yılında ‘‘Dijital ağda Yeşil Teknolojiler ve Akıllı şehirler’’ teması ile İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Toplantıya birçok Konsey yesi devlet başkanları katılım göstermiştir. Ayrıca Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Cumhurbaşkanı ve TDT’nin Onursal Başkanı Nursultan Nazarbayev toplantıya video mesajla katılım sağlamıştır. Zirve sonucunda Teşkilatın isminin ‘‘Türk Devletleri Teşkilatı’’ olarak değiştirilmesi kararlaştırılmış ve Teşkilatın geleceğini ilgilendiren önemli konular hakkında kararlar alınmıştır. Alınan bu kararlardan bazıları: nc lke veya kuruluşlarla yeniden yapılacak olan işbirliklerinin oluşturulması hususunda izlenecek yöntemlerin belirlenmesi, dış yazışmaların yapılması ve TDT’nin kısa ve uzun vadede amaç ve maksatlarını ortaya koyan ‘‘Türk Devletleri Teşkilatı’nın 2040 Vizyon’’ belgesinin imzalanması olarak sıralayabiliriz. Sekizinci zirve toplantısının aynı zamanda Avrasya Türk Devletlerinin bağımsızlıklarının otuzuncu yıla denk gelmesi ve Türkmenistan Devletinin toplantıya gözlemci ye olarak katılması da bu zirve toplantısına ayrı bir önem kazandırmıştır (Güngör, 2021).

Dokuzuncu zirve toplantısı 2022 yılında Türk Dünyası Medeniyet Başkenti olarak ilan edilen Semerkant’ta ‘‘Türk Medeniyeti için Yeni Dönem: Ortak Kalkınma ve Refaha Doğru’’ teması ile gerçekleştirilmiştir. Zirve sonucunda açıklanan bildiriye göre; Teşkilata ye ülkeler ve Teşkilatta şu anda gözlemci statüsünde bulunan ülkelerin, Türk Dünyasının tek bir vücut olarak bütünleşmesini, birleşmesini ve Türk Devletleri Teşkilatı’nın 2040 vizyonuna olan sıkı bağlılığını vurgulayan önemli açıklamalarda bulunmuşlardır (Ongun, 2022). Son olarak günümüzdeki TDT’nin, 1992 yılından başlayarak günümüze kadar geçen kısa zaman içerisinde gerçekleştirilen toplantılar ve alınan ortak kararlar sonucunda; Türk Dili Konuşan lkeler İşbirliği Zirvelerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını ve Türk Konseyi’nin kurumsallaşarak uluslararası bir g rgt haline dönüştüğünü ifade etmek TDT’yi daha anlaşılır ve daha güçlü kılacaktır. TDT’nin kısa zaman içerisinde küresel boyutta göstermiş olduğu üstün başarılar, Teşkilatın küresel ekonomi üzerindeki nüfuzunu da daha etkili hale getirerek, Teşkilatı ayrıca küresel ekonomik bir g bloğu haline dönüştürmesinde itici güç olmuştur. Çalışmanın diğer bölümünde TDT’nin ekonomik birikimi ele alınacaktır.

Türk Devletleri Teşkilatı'nın Küresel Ekonomik Potansiyeli

Günümüz uluslararası ekonomi sisteminin; büyüme, istihdam, yatırım, ulusal rezervlerin artırılması ve yeni pazarların oluşturulması gibi makroekonomik hedefler doğrultusunda hareket etmesi, küresel ekonomiye farklı boyutlar kazandırmıştır (Yamak ve Saygın, 2018) Ülke ekonomilerinin makroekonomik hedeflerini günümüz şartlarında gerçekleştirebilmeleri ve ekonomik istikrarı sağlayabilmeleri ise; enerji ve zengin mineral kaynakları başta olmak üzere tüm emtia çeşitlerine olan bağımlılıklarını azaltmaları ve bunun yanında yeni pazar alanları yaratmaları ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısı ile küresel ekonominin istikrarı sağlayabilmesi için arayış içerisinde olması, küresel ekonominin ağırlık merkezinin son dönemlerde batıdan doğuya doğru kaymasını hızlandırmıştır. Bu durum Orta Asya Türk Devletlerinin ve Türkiye Cumhuriyetinin bulunduğu Avrasya bölgesini küresel ekonominin konjonktürel gereksinimlerinden dolayı, ekonominin merkezi haline dönüştürmüştür. Öteki taraftan ise; bu gereksinimler ülkeler arasında küresel finansal ilişkilerin daha da yoğunlaşmasına, sosyo-ekonomik ilişkilerin daha da derinleşmesine ve bunun yanında farklı bölgesel ve küresel güç birliklerinin oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Küresel ekonominin konjonktürel gereksinimlerinden ve diğer bölgesel ihtiyaçlardan dolayı oluşan bu güç birlikleri, bulunmuş oldukları bölgelerde nüfuz sahibi oldukları gibi aynı zamanda uluslararası alanda da söz sahibi olmaktadır. Macar akademisyen Egerisi bu konuyu TDT'nin ekonomik kapasitesi göz önüne alarak geleceğe dair zor ve uzun bir yolun olduğunu altını çizmektedir. Egerisi'ye göre TDT, Avrupa Birliği'nin veya diğer iyi işleyen ekonomik kuruluşların yolunu takip etmelidir. Bu, (ekonomik) mevzuatın uyumlu hale getirilmesi, aynı standartların getirilmesi ve kuruluşa daha fazla hak verilmesi anlamına gelecektir (Çınar, Uzun, Macar Akademisyen Zoltan Egerisi ile Mülakat, 2023). Numan Hazar'a göre ise TDT'nin geleceğini bölge ülkelerinin küresel ekonomi ile bütünleşmesi, Rusya'ya bağımlı ekonomik görünümünden kurtulması, Avrupa ve ABD ile ekonomik bağlantıların daha da güçlendirilmesi belirleyecektir. TDT açısından önem taşıyan ciddi seçenekler, hatta zorunlu politikalar olarak ortaya çıkmaktadır (Çınar ve Uzun, Emekli Büyükelçi Numan Hazar ile Mülakat, 2023)..

Türkiye'nin Orta Asya ülkeleri ile ticaret hacmi 2001 yılında 565,797 milyon dolar iken 2020 yılında 6,228,362 milyar dolara ulaşmıştır. Rusya'nın Orta Asya ülkeleri ile ticaret hacmi 2001 yılından 2020 yılına 4 kattan fazla artarak 6,312,727 milyar dolardan 28,492,959 milyar dolara ulaşmıştır. Çin'in Orta Asya ülkelerinin ekonomik potansiyelini 2001-2005 yıllarından itibaren önemini kavramış ve ticaret hacmi 30 kat artmıştır. ABD ise Orta Asya ülkeleri ile ticaret hacmi ABD'nin bölgeye yönelik siyasal ilgisine göre ekonomik ilişkileri de paralel artmış veya azalmıştır. Avrupa Birliğinin Orta Asya'ya ilgisi ise 2001 yılından itibaren üst seviyede başlamış ve 2020 yılına gelindiğinde 5 kat artmıştır. İran, Hindistan bölgeye ilgisi ise ekonomik anlamda diri kalmıştır.

Tablo 1. Orta Asya Ülkeleri ile Ülkelerin Ticaret Hacimlerinin Karşılaştırılması, 2001–2020 (milyon ABD Doları)

Ülkeler/ Ticaret Hacimleri	2001	2005	2010	2015	2020
Türkiye	565,797	1,970,430	5,469,315	6,213,459	6,228,362
Rusya	6,312,727	12,681,569	21,437,181	20,966,915	28,492,959
Çin	1,508,996	8,726,764	30,112,563	32,603,854	38,555,171
ABD	1,069,264	2,548,859	3,067,870	1,751,225	1,805,213
AB	6,937,193	20,969,852	32,486,969	28,942,484	33,023,581
İran	587,406	924,530	1,128,533	1,455,273	689,007
Hindistan	111,307	248,305	490,139	869,661	1,917,519
Körfez İşbirliği Konseyi	66,928	630,124	186,890	961,809	2,054,911

Kaynak: (Alrmizan, 2022).

Avrasya bölgesinin jeopolitik öneme sahip olduğu kadar aynı zamanda küresel ekonomik potansiyele de sahip olduğu tüm dünya ülkelerince bilinmektedir. Dolayısı ile bölgenin jeopolitik öneminin yanında sahip olduğu değerli maden rezervleri ve zengin enerji kaynakları geçmişten günümüze kadar, sürekli küresel güçlerin bölgeye olan iştahını kabartmıştır. Diğer yandan bölge; ABD, Çin, Hindistan ve Rusya gibi küresel güçlerin çıkar çatışmalarının ve yeni pazar arayışlarının yaşandığı bir bölge olarak ön plana çıkmıştır. Ayrıca Çin'in Tek Yol-Tek Kuşak projesi (İkiz, 2019) ile beraber "Yeni İpek Yolu" planı, Asya ile Avrupa arasında köprü vazifesi gören Avrasya bölgesi üzerinde farklı tehdit unsurları oluşturmuştur (Elbir, 2019). Günümüzün çağdaş devletleri ekonomilerini güçlendirmek, ulusal ve uluslararası düzeyde ekonomik etki alanlarını genişletmek ve ayrıca küresel bir güç haline dönüşmek için birlikte hareket etmektedirler. TDT tamda burada: bölgede görülen tehdit unsurlarını bertaraf etmek, bölgedeki istikrarı sağlamak ve yeni

uluslararası ekonomi sisteminin gerektirdiği gibi, aynı amaç etrafında toplanarak yeni ekonomi sisteminde yerini güçlü bir Şekilde almak için bölgede hkimiyetini ilan etmiştir. TDT günümüzde ekonomi başta olmak üzere birçok alanda küresel g bağlamında adından söz ettirmektedir.

TDT içerisinde kurucu ülke statüsünde yer alan Türkiye Cumhuriyetinin zellikle; Batıya komşu olması, Asya ile Avrupa arasında enerji koridorunu oluşturması, uluslararası grgtlerinin önemli bir yesi olması, güçlü imalat sanayisi ve yüksek teknolojisini birlikte, küresel üretim ve tedarik zincirinde büyük bir pazar payına sahip olması, ülkeyi Teşkilat içerisinde itici g yapmıştır. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyetinin 85 milyondan fazla nüfusu, önemli beşeri sermayesi, gelişmiş hizmet sektörü, önemli askeri gücü, sahip olduğu büyük ekonomik potansiyeli ve yüz yıllık devlet tecrübesi gibi diğer önemli faktörler de ülkeye önemli değerler kazandırmaktadır. Diğer taraftan; Teşkilatın diğer ye ülkelerine bakıldığında ise; Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan ve Kırgızistan'ın; enerji kaynakları ve zengin yer altı mineral yatakları bakımından çok zengin rezervlere sahip oldukları grlmektedir. Ekonomik potansiyel bakımından ise başta Kazakistan olmak üzere, diğer tüm ye ülkeler önemli ekonomik potansiyellere sahiptirler. Kazakistan; Orta Asya lke ekonomilerinin toplam hacminin iki katından fazla bir ticaret hacmi ile ön plana çıkmaktadır. Kazakistan ekonomisi başta petrol, doğal gaz ve zengin mineral yatakları olmak üzere hafif sanayi, tarım, hayvancılık ve diğer alanlarda göstermiş olduğu üstün başarı ile ekonomik gücüne g katmaktadır (Kazinform, 2023). Ayrıca Kazakistan'ın dünyanın en eski ve bölgenin en büyük uzay ss olan Baykonur uzay üssüne sahip olması, ülkeye ekonomik öneminde ötesinde büyük stratejik bir değer kazandırmaktadır. Tabi bu önem aynı zamanda Teşkilata da büyük bir katkı sunmaktadır. Teşkilatın diğer bir yesi olan Azerbaycan da ise yine; petrol, doğal gaz, petrol yağları ve bitümenli minerallerden edilen yağlar ile büyük bir ekonomik g sağlarken, öteki taraftan ise altın, pamuk ve diğer tarım ürünlerinden elde edilen önemli gelirler ile güçlü bir ekonomik potansiyel oluşturulmaktadır. Ayrıca Azerbaycan ekonomisinde; demir, elik, alüminyum, imento ve plastik gibi ürünlerde önemli bir yere sahiptir (Doğu Anadolu İhracatçılar Birliği, 2022). Teşkilatın diğer bir yesi olan Özbekistan da ise; ekonomi genelde doğal gaz ve emtia ürünlerinin ihracatından oluşmaktadır. Bunun yanında ülkenin önemli altın rezervlerine sahip olması ve yüksek oranda mücevher eşyaları ihraç etmesi, ülke ekonomisi açısından büyük önem arz etmektedir. Ayrıca ülkede hafif sanayinin gelişmesiyle bazı otomobil markalarının ülkede montajının gerçekleştirilmesinin yanında önemli oranda tarım ve hayvancılık sektöründe de ilerleme kaydedilmesi, ülke ekonomisine ayrıca önemli katkı sunmaktadır (Centr Ekonomieskie İssledovani, 2023). Teşkilatın son yesi olarak Kırgızistan ise; tarım, hayvancılık, altın madenleri, hidroelektrik enerji santralleri, demir dışı metalürji ürünleri, mermer yatakları, hafif sanayi ve endüstri alanları olarak güçlü ekonomisi ile Teşkilat içerisinde yerini almaktadır. Ülkede ayrıca belli oranda petrol ve doğal gaz çıkmasına rağmen, ülke ihtiyaını karşılayamadığı için bu ürünler diğer kardeş ülkelerden ithal edilmektedir. Fakat ülkenin yüksek oranda elektrik enerjisi üretmesi ve komşu kardeş ülkelerin elektrik enerjisi ihtiyaının büyük bir kısmını karşılaması ülkeye ayrı bir stratejik önem kazandırmaktadır (Abdimalikov, 2010). Bu kapsamda; TDT'yi oluşturan ülkelerin genel makroekonomik verileri değerlendirilerek, Teşkilatın asıl küresel ekonomik potansiyelinin açıklanması hedeflenmiştir.

TDT'nin küresel ekonomik potansiyeli ile ilgili veriler; literatürde resmi bir Şekilde yer almadığı için birliğe ye ülkelerin toplam makroekonomik verileri alınıp, birliğe ye ülke sayına bölünerek oluşturulmuştur. Bu kapsamda TDT'nin; büyüme oranı yıllık bazda yüzde 5.4, işsizlik oranı yüzde 6.7, enflasyon oranı yüzde 28.82, kişi başına düşen milli gelir oranı 7 bin dolar ve gayri safi yurt içi hsıla oranı ise 1.3 trilyon dolar seviyelerinde olarak hesaplanmıştır (WEO, 2023). Sunulan veriler kapsamında Teşkilat; ekonomik krizler ve küresel tehditler kapsamında değerlendirildiğinde Teşkilatın yıllık bazda büyüme oranının iyi seviyelerde olduğu görülürken, aynı zamanda büyümeye katkı sunabilecek tüm unsurlara sahip olduğu da grlmektedir. Bu bağlamda makroekonomik göstergeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde; TDT'nin sahip olduğu potansiyeli henüz tam olarak kullanamadığı ve bu nedenle başta kişi başına düşen milli gelir ve gayri safi yurt içi hsıla olmak üzere ekonomik faaliyetlerde istenilen seviyeye ulaşılamadığı grlmektedir.

TDT'nin küresel ekonomik g bakımında dünyanın en büyük 13. Ekonomisi olarak konumlanmaktadır (Işık, 2022). TDT'nin küresel gücüne vurgu yapan bu durum Teşkilatın toplam küresel ticaret hacminin 2 trilyon dolardan fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra Teşkilata ye ülkelerin kendi aralarında yapmış oldukları ticaret hacimleri ise 2021 yılı verilerine göre yaklaşık 10 milyar dolar seviyelerinde iken, Teşkilatın toplam ticaret hacmi ise 570 milyar dolar seviyelerinde olduğu grlmektedir (Kocaman, 2022). Teşkilatın kendi içerisinde yapmış olduğu ticaret hacmi ile Teşkilatın diğer tüm ülkelerle yapmış olduğu toplam ticaret hacmi kıyaslandığında; Türk Devletleri Teşkilatını oluşturan ülkelerin kendi aralarında yapmış oldukları ticaret hacminin çok düşük seviyelerde kaldığı grlmektedir.

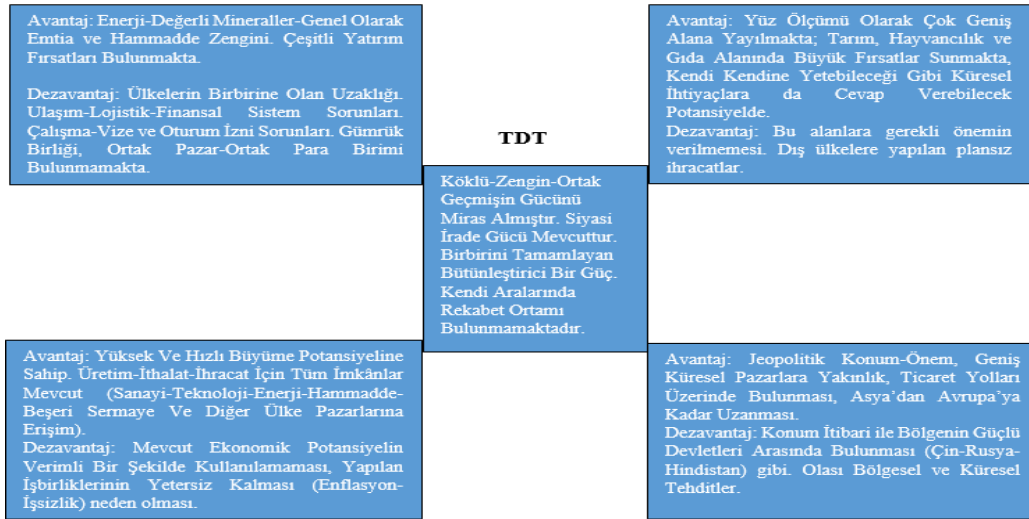
Dolayısı ile söz konusu ülkelerin mevcut ekonomik potansiyellerini gerektiği şekilde kullanmadıklarına işaret etmektedir. TDT'yi oluşturan ülkeler arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine öncelik verilmesi gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin, Teşkilat içerisinde en büyük ticari ortak olarak yer alması bu sorunun aşılmasında kilit rol oynayacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin; Türk Devletleri ile olan ithalat ve ihracat kalemlerine bakıldığında; Türkiye'nin imalat sanayisi başta olmak üzere makine, mekanik cihazlar, tekstil, mobilya, motorlu kara taşıtları, hava taşıtları ve yedek parçalar gibi birçok alanda üretime dayalı ürünlerle ihracatı ön plana çıkarırken, Türk Devletlerinden ise büyük oranda enerji, mineral kaynaklar ve hammadde gibi ürünler ithal ettiği görülmektedir (Dikmen, 2022). Genel olarak Teşkilatı oluşturan ülkelerin ekonomik yapıları incelendiğinde birbirini kapsayıcı ve tamamlayıcı bir ekonomiye sahip oldukları gibi aynı zamanda çok güçlü bir ekonomik potansiyeli de bir çatı altında topladıkları görülmektedir. Emekli Büyükelçi Hazar, TDT'nin ekonomik kapasitesini şu şekilde açıklamaktadır:

Türk devletleri arasında ekonomik işbirliği için kuşkusuz büyük bir potansiyel mevcut bulunmaktadır. Esasen şimdiye değin üye ülkeler arasında son 30 yıl içerisinde bu alanda önemli adımlar atılmıştır. Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı bu konuda belli başlı bir örnektir. Ekonomik ve ticari ilişkiler alanında da ciddi adımlar atılmıştır. Kuşkusuz bunların çok daha yaygın biçimde geliştirilmesine gerek olduğu gibi olanak da vardır. Petrol ve doğal gaz alanlarında benimsenecek ortak girişimler geleceğin yol haritasında dikkate alınmalıdır. Ayrıca ülkeler arasında karşılıklı ticaretin daha da geliştirilmesi üzerinde durulmalı, yatırımların özendirilmesi, müteahhitlik hizmetleri ve benzeri ekonomik çabalar üzerinde yoğunlaşılmalıdır. Bu kapsamda ortak yatırımlara da yönelmesi yararlı olacaktır (Çınar ve Uzun, Emekli Büyükelçi Numan Hazar ile Mülakat, 2023).

TDT'nin ekonomik potansiyeli, temel ekonomik güç bileşenleri temelinde ele alınması konuyu daha kapsayıcı kılacaktır. Bu bağlamda aşağıda yazarlar tarafından oluşturulan şekil.1'de TDT'nin temel ekonomik güç bileşenlerine yer verilmektedir

Şekil 1. Türk Devletleri Teşkilatının Temel Ekonomik Güç Bileşenleri

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 1'de, TDT'nin temel ekonomik güç bileşenlerine yer verilmiştir. Şekil 1'e göre; TDT köklü, zengin ve ortak geçmişlerinden miras aldıkları bu güce; günümüz siyasi iradesinin gücünü de ekleyerek var olan güçlerine güç katmışlardır. Bunun yanında stratejik konum, zengin enerji ve maden kaynakları, imalat sanayisi ve teknolojisi, yüksek büyüme potansiyeli, geniş pazar alanı ve Teşkilata üye ülkelerin birbirini tamamlayıcı özelliklerinin yanında kendi aralarında rekabet ortamının bulunmaması gibi önemli faktörler, Teşkilatın küresel ekonomik potansiyelini daha da güçlendirmektedir. Bu durum Teşkilata ayrıca ulusal ve uluslararası boyutta büyük ekonomik fırsatlar sunmaktadır. Fakat öteki taraftan ise; coğrafi konum olarak bölgede, küresel tehdit unsurlarının bulunmasının yanında Teşkilatın karşılıklı ticaret hacminin yeterli seviyelere ulaşmaması bazı handikapları da beraberinde getirmektedir. Bunun önemli sebeplerinden birisi ise Türkiye ile Türk Devletleri arasındaki uzaklık mesafesi olup lojistik ve ulaşım ağlarının istenilen düzeyde olmamasından kaynaklanmaktadır.

Türk Devletleri Teşkilatının genel olarak ekonomik güç bileşenleri değerlendirildiğinde büyük bir ekonomik potansiyele sahip olduğu görölmektedir. Günümüz küresel ekonomisinin ihtiyaç duyduğu tüm gereksinimleri tek bir çatı altında toplayan Teşkilat aynı zamanda yerli ve yabancı birçok yatırımcıya da önemli fırsatlar sunmaktadır. Sanayi, enerji, ham madde, beşeri sermaye, teknoloji ve geniş bir pazar yelpazesine sahip olan Avrasya bölgesi, TDT çatısı altında günümüzün ticaret merkezi haline dönüşme potansiyeline sahip olduğu iddia edilebilir.

TDT açısından bazı handikaplar yaratan bu sorunlar; Teşkilat tarafından çok iyi bir şekilde analiz edilmiş olup gerekli önlemler ve tedbirler yapılan toplantılarda gündeme getirilerek sorunların bir an önce çözüme kavuşturulması için büyük gayretler gösterildiği tespiti yapılabilir. Örnek vermek gerekirse 1992 Zirvesi'nde Türk Dünyası'nın alt yapı sorunlarının giderilmesi üzerinde durulmuş; zirveye katılan ülkelerin alt yapı sorunlarının çözülmesine yönelik kararlar alınmıştır. Dolayısı ile Teşkilat bu kapsamda sürdürülebilir büyüme ve kalkınma planlarını devreye alarak yeni ekonomi modelleri oluşturmuş ve ekonomi başta olmak üzere ülkeler arasındaki tüm ilişkilerin güçlendirilmesine ve zenginleştirilmesine büyük önem vermiştir. Bu kapsamda, Türk Devletleri Teşkilatı'nın genel yapısı SWOT analizi yöntemi ile incelenecektir. SWOT analizi genelde; kurumlar, teşkilatlar, oluşumlar, birlikler veya kişiler bazında ele alınarak değerlendirme yapılan bir analiz yöntemidir. Bu analiz yöntemi ile teşkilat veya kurumların güçlü ve zayıf yönleri ile sunmuş oldukları fırsatlar veya yaratacağı olası tehdit unsurları ele alınarak, riskin minimum seviyeye indirilmesi ve faydanın maksimum seviyeye çıkarılması hedeflenmektedir (Türe, 2018). Bu bağlamda TDT'nin; güçlü yönleri, zayıf yönleri, sunduğu fırsatlar ve olası tehdit unsurları SWOT analizi yöntemi ile ele alınarak, Teşkilatın geleceği hakkında öngörülerde bulunulacaktır.

Türk Devletleri Teşkilatı'nın Güçlü Yönleri

TDT'nin sosyo-ekonomik potansiyeli genel olarak değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo, Teşkilatın bu alanda ne kadar güçlü ve etkili olduğunu göstermektedir. Teşkilat; ekonomik güç bağlamında; 560 milyar dolarlık dış ticaret hacmine, 1,3 trilyon dolarlık milli gelire, 250 milyar dolarlık yurtiçi yatırım stokuna ve güçlü üretim kapasitesine sahip olduğu gibi aynı zamanda bu kapasiteyi çok yukarı seviyelere çıkararak genel potansiyele ve güce de sahiptir (İstikbal, 2021). Öteki taraftan TDT'yi oluşturan üye ülkelerin toplam nüfusu 170 milyonu aşarken, bu ülkelerin vatandaşı olup fakat farklı ülkelerde yaşayan nüfusu da hesaba kattığımızda toplam genel nüfusun 300 milyonu aştığı görölmektedir. Bu bağlamda TDT, bir taraftan önemli bir beşeri sermayeye sahipken, diğer taraftan ise 4,5 milyon kilometrekarelik geniş bir coğrafyaya yayılarak aynı zamanda Asya ve Avrupa'da bulunan birçok ülkeye de sınır komşuluğu yapmaktadır (Işık, 2022). TDT'nin milli gelir, dış ticaret hacmi, beşeri sermaye zenginliği, enerji alanındaki gücü, imalat sanayi, teknoloji alanındaki önemi ve coğrafi konum itibari ile Asya'dan Avrupa'ya kadar uzanan geniş bir ticaret ve pazar alanına sahiptir. Bu durum Teşkilat içerisindeki ülkelerin birbirini çok yönlü bir şekilde tamamlayıcı ve kapsayıcı özelliğini ön plana çıkarmaktadır. TDT üyelerinin bulunduğu örgütler ve rolleri göz önüne alındığında TDT'nin yapısı itibariyle üye ülkelerin kimliğine ve ilişkiler bütününe saygı duyan yapıda olduğu vurgulanabilir. TDT hem Avrupa hem de Asya devletlerinin özerklik alanlarına çok müdahaleci olmadığı vurgulanabilir. Bu bağlamda Macaristan'ın AB üyesi olması ve Avrupa Konseyi Üyesi, NATO üyesi olması TDT ile ilişkiler geliştirmesine engel olmamıştır. Yine aynı şekilde Kazakistan ve Kırgızistan'ın Rusya merkezli Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütüne Üye Olması, Türk devletlerinin bir araya gelmesine engel olmamıştır. Ayrıca TDT'nin eylemsel bazda aktifleşmesi TDT'ye üye ülkelerin Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Avrasya Ekonomik Birliği (AEB), **Şanghay İşbirliği Teşkilatı (ŞİÖ) gibi uluslararası örgütler ile ilişkiler geliştirmesine engel olmamıştır. Bu durumun TDT'nin ayakları üzerinde kalabilmesinin bir neticesi olarak görmek mümkün olabilir.**

Türkiye'nin küresel ilişkilerine bakıldığı zaman G20, Avrupa Konseyi ve NATO üyesi olması TDT'nin küresel etkileşimini artıracak bir unsur olarak yorumlanabilir. Burada Türkiye gibi diğer TDT üyelerinin yaşadığı en büyük problem ise sürdürülebilir ekonomik gelişmeye uygun geniş bir pazar ve üretim kapasitesinin olmamasıdır. Zira TDT toplam 170 milyonluk nüfusu ve muhtemelen üye olma kapasitesine sahip dışarıda bulunan devletlerle beraber 300 milyonluk bir Türk nüfusuna hitap ettiği söylenebilir. Böylece bu ülkelerin tek başına yaşadığı problemler birlikte hareket edildiği anda pazar ve üretim problemini çözebilecek potansiyelinin olduğunun altı çizilebilir. Petrol doğalgaz değerli madenler mineraller ve emtia zengini Türk devletleri bu zenginliklerinin büyük bölümünü bugüne kadar Rusya üzerinden dünya pazarına ulaştırmıştır. Son dönemlerde Çin "Bir Yol Bir Kuşak Projesi" ile bu rekabete katılmıştır. TDT'nin kendi imkân ve beceri kapasitesinin gelişmesi durumunda kendi ürünlerini dünya pazarına ulaştırmada ABD, Rusya ve Çin rekabetinden olumlu anlamda faydalanabileceği tespiti yapılabilir. (Temizer, 2022). Buradan da anlaşılacağı üzere ekonomik açılımlar TDT'ye ekonomik fırsatlar ve yeni pazarlar sunabilir. Zira Türkiye'nin jeopolitik

olarak gittikçe enerji dağıtım merkezi olma rolünü pekiştirmesi TDT'nin gelecek dönemlerde alternatif enerji kaynağı olma rolünü güçlendirebilir. Kültürel anlamda ise doğu toplumlarının dayanışmaya daha yakın olması TDT'nin güçlü olduğu bir diğer unsurdur denebilir. Ayrıca 2020 yılı itibarıyla TDT üyelerinin toplam GSMH'nin 1 trilyon dolara ulaştığıdır. 2023 yılında 1.3 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir (Demir, 2022). Henüz somut bir ortak pazar mevcut olmasa da ticaret ve gümrük prosedürlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması çabaları mevcuttur. Öyle ki TDT Ticaretin Kolaylaştırılması Stratejisi kabul edilmiştir. Ayrıca TURANSEZ özel ekonomik bölgesi kurulma çağrısı dile sıklıkla getirilmektedir. Ortak Ordu ve Ortak Savunma Politikası mevcut olmamakta birlikte zirve bildirilerinde savunma sanayii ve askeri alanda daha yakın işbirliği çağrıları dile getirilmektedir (Aydılek, 2022).

Türk Devletleri Teşkilatı'nın Zayıf Yönleri

Durağan anlamda ekonomik entegrasyon, büyük bir ekonominin çalışan dışlılarının yani ulusal unsurlarının ekonomik sınırlarla birbirinden ayrılmadan bir bütün oluşturmasıdır. Bu ekonomik bütünleşme süreci devletlerin ekonomilerinin zayıf ve güçlü yanlarının birbiriyle entegre olması neticesinde daha büyük kapasiteye ulaşarak zayıf yönlerin uzun vadede ortadan kalkmasını hedefler denebilir. Dinamik anlamda ise, ekonomik entegrasyon, kısa vadede sonuçlar vererek üye devletler arasında ekonomik sınırların aşamalı olarak kaldırılmasını sağlar. Başka bir ifade ile ekonomik entegrasyon uluslarla ekonomik unsurların tedrici bir şekilde daha kapsayıcı şekilde birleştirilmesidir. (Falk, 1997). TDT açısından entegrasyonun yol haritasının çok net olmamasının TDT'nin zayıf yönü olarak belirtebiliriz. Macar Akademisyen Egerisi TDT'nin işleyişi bağlamında zirvelerin yararlı ve etkili olduğunun altını çizirken kurumsal altyapı ve mali bütçenin yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla TDT'nin ekonomik entegrasyon modelinden ziyade kültürel birlikten doğan etkileşimin yaratacağı ekonomik bütünleşmeye daha yakın olduğu söylenebilir. TDT'yi klasikleşen entegrasyon aşamaları ile açıklamanın çok mümkün olmadığı belirtilebilir. Bununla birlikte kültürel birlikteliğin Türk Dünyası 2040 vizyon belgesinde çok sık vurgulandığı söylenebilir. Türk Dünyası 2040 vizyon belgesinde 27 defa kültür kavramı kullanırken ekonomi kavramından 27 defa söz edilmiş, 4 defa sosyoekonomik kavramı kullanılmıştır. Buradan anlaşılacağı gibi TDT'nin kültürel yönlerinin daha ağırlıklı bir bütünleşme modelinin var olduğu söylenebilir. Zira TDT üye ülkelerinin ortalama kişi başı milli gelir 7 bin dolar civarındadır. En değerli pasaport endeksinde TDT üye ülkelerinin 52 ile 59 arasında yer almaktadır.

TDT'nin ekonomik birlikten daha çok kültürel boyutta kalmasının kurumsallaşma bağlamında eksikliklerinden kaynaklandığını gözden kaçırmamak gerekir. Bu bağlamda Teşkilat yeni kurulduğu için yasal çerçevenin yetersiz (Tüzükler-Yönetmelikler) durumda olduğu tespiti yapılabilir. TDT üye ülkeler arasında ikamet izni, oturma izni, çalışma özgürlüğü ve vize alımı gibi koşulların esnek olmaması kültürel birlikteliğin hızlanmasının önündeki en büyük tehdit konumundadır. Ekonomik bütünleşmenin önündeki en büyük engellerin başında TDT üye ülkelerinin coğrafi olarak birbirinden çok uzak olması etkileşimi azaltmaktadır. Örnek vermek gerekirse Uçak sefer sayıları yetersiz ve çok pahalı konumdadır. TDT üye ülkelerin bulunduğu coğrafyanın ulaşım alt yapı yetersizliğinin finansal sistem alt yapısının zayıflığı ile bütünleşmenin neticesinde ekonomik işbirliğinin cılız kalmasına neden olmuştur denebilir. Öyle ki TDT üye ülkeler arasında karşılıklı yatırımların azlığı bunun en bariz örneğidir. Bunun yanında TDT üye ülkelerinin ülke içerisinde güvenlik sorunları yaşaması kültürel ve ekonomik işbirliği çalışmalarına sekte vurmaktadır denebilir.

Orta Asya Türk Devletlerinin; Çin, Rusya ve Hindistan gibi küresel güç ve pazarın ortasında bulunması jeopolitik tehditler oluşturmaktadır. Küresel güçlerin jeopolitik anlaşmazlıkları bölge içerisinde istikrarsızlıklara sebep olmaktadır (Güdül ve Raof, 2022). TDT üye ülkelerinin kalabalık nüfusa sahip olmasına rağmen beşeri sermaye prosedürde zengin gözüksün de nitelikli işgücü sayısı oldukça az konumdadır.

Türk Devletleri Teşkilatı'nın Yararlanabileceği Fırsatlar

TDT üye ve aday ülkeler incelendiğinde jeopolitik olarak küresel güçlerin çekişme alanı olarak nitelenecek bölgede oldukları söylenebilir. Küresel güçlerin çekişmelerinin olumlu anlamda bir yol bir kuşak projesi bağlamında TDT üye ülkelere yeni fırsatlar sağladığı belirtilebilir. Nitekim bir yol bir kuşak projesi TDT'nin küresel ekonomiye eklenmesi TDT'nin daha büyük ekonomik entegrasyonlar ile işbirliğini kolaylaştırabileceği iddia edilebilir. İpek Yolu ticaret ağının faaliyetlerini arttırmak için TDT'nin Semerkant'taki dokuzuncu zirvesinde Hazar Denizi taşımacılığına yönelik önemli kararlar alınmıştır. Semerkant Bildirisi'nin 34. ve 35. Maddesi doğrudan bu konular ile ilgilidir. Nitekim "Bir Yol Bir Kuşak Projesi" Orta Asya devletlerinin ulaşım entegrasyonunun önünü açabilir. Dolayısıyla Orta Asya ülkelerinin birbirleri ile ulaşım ağlarının zayıf olmasının kendi potansiyellerinin ortaya çıkmasına engel olduğu söylenebilir. Bu bağlamda TDT'yi dünya ekonomisine entegre edecek projelerin hayata geçmesi, gelecek dönemlerde işbirliği bağlamında çok önemli sinerjilerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Teşkilatı oluşturan

lkeler olarak; Türkiye ve Macaristan teknoloji-imalat sanayi alanında, Azerbaycan-Kazakistan-Türkmenistan enerji-zengin mineraller alanında ve Özbekistan-Kırgızistan ise beşeri sermaye alanında ön plana çıkararak Teşkilatın ihtiyaçını karşılayabilirler. Avrupa'nın alternatif enerji kaynakları arayışı içerisinde olması TDT ye ülkelerin aracısız olarak kendi enerji kaynaklarını ihtiyaç sahibi ülkelere ulaştırma fırsatı sağlayacaktır (Ulutaş ve Tanrısever, 2019).

TDT gibi bütünleşmeler genellikle çok güçlü siyasal sonuçlar yaratabilir. Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaşanan Karabağ sorunu Soğuk Savaş sonrası çözüm bulunamayan sorunların başında gelmiştir. Fakat Türkiye ve Azerbaycan işbirliğinin sahaya yansımalarının bir neticesi olarak Azerbaycan'ın Ermenistan tarafından işgal edilen toprakları geri alınmıştır. Bu noktada kültürel işbirliği güçlü olan birliklerin siyasal güç sağlama bağlamında avantajlı oldukları söylenbilir. Bu bağlamda TDT ye ve aday ülkelerin hem kendi aralarında yaşanan sorunları çözmede kolaylık sağlanabileceği hem de ye olmayan devletlerle yaşanan sorunların çözümünde TDT'nin etkili olabileceği söylenbilir.

Türk Devletleri Teşkilatı'na Yönelik Tehditler

TDT bölgesinin tarihsel bağlamda bölgede büyük güçlerin savaş alanına dönüşmüş olması gelecekte de büyük gler arasındaki rekabet alanına tekrar dönüşme riskini içerisinde barındırmaktadır. Bu bağlamda ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi savaş olmasa dahi bölgede bir g boşluğu oluşturduğu söylenbilir. Bu g boşluğunun Taliban rejimi tarafından doldurup doldurulamayacağı Afganistan'ın geleceğine dair soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Eğer Afganistan Taliban rejimi ile istikrara kavuşursa ki bu düşük ihtimal gözükmektedir. Taliban rejiminin "rejim ihraç" etme politikası takip edip etmeyeceği TDT'nin işbirliği kapasitesine doğrudan etki edebileceği söylenbilir. Nitekim Taliban rejiminin sicilinin bozuk olması, TDT ye ülkelerinin istikrarına gelecekte tehdit oluşturabilir. Emekli Büyükelçi Numan Hazar radikalleşme tehdidini şu şekilde ifade etmektedir:

Yeni bağımsızlığına kavuşan ülkeler bakımından önemli sorun ülke içinde siyasal istikrarın sağlanmasıdır. Demokratik deneyimin kazanılması uzun zaman almaktadır. Bu zaman zarfında da, dünyanın tüm ülkelerinde grldği gibi, istikrarsızlığa yol açan gelişmeler yaşanmaktadır. Unutmamak gerekir ki günümüzde etkili olan yöneticilerin önemli bölümü eski Sovyet "nomenclatura"sına mensup kişiliklerden oluşmaktadır. Laik eğilimli yönleri güçlü olan onların etkisinin azalması, tam demokratik bir ortama geçilmesi ile uygarlık (demokratik kültür) düzeyi ve demokratik normlar açısından bazı sorunları su yüzüne çıkarabilecektir. Bu kapsamda kökten dinci akımların güçlenmesi siyasal sistemleri olumsuz yönde etkileyebilecek gelişmeler olacaktır (ınar ve Uzun, Emekli Büyükelçi Numan Hazar ile Mülakat, 2023).

Afganistan'ın istikrara kavuşmaması IşID, El Kaide gibi terör örgütlerinin Orta Asya'da TDT ye ülkelerinin işbirliği kapasitesine engel teşkil edebilir. TDT kuruluş bağlamında çok köklü bir geçmişe dayansa da güçlenme döneminde Türkiye Rusya ilişkilerinin çok iyi gitmesinin etkili olduğu tespiti yapılabilir. Özellikle Putin-Erdoğan ikili ilişkisinin çok güçlü olması Rusya'nın; Türkiye'nin TDT'ye olan ilgisini kendisine yönelik bir tehdit olarak görmesinin önüne geçtiği iddia edilebilir (Yetkin, 2023). Fakat Putin-Erdoğan ikili ilişkisinin ne kadar sürdürülebilir olduğu yoruma açık konumundadır. Zira Türkiye'de genel seçimin yakınlaşması olası iktidar değişikliği durumunda Türkiye-Rusya ilişkilerinin yeniden kurgulanmasına neden olabilir. Gelecek dönemlerde farklı sebeplerle Türkiye-Rusya ilişkisinin gerilmesi durumunda TDT'nin böylesi bir gelişmeden olumsuz etkilenebileceği söylenbilir. Bunun yanı sıra Emekli Büyükelçi Hazar'a göre TDT'nin başarılı olmasından rahatsız olacak ülkelerin var olabilecektir. Hazar, bu kapsamda Rusya Federasyonu ile Çin Halk Cumhuriyeti özellikle dikkati çekmekte ve Rusya'nın, Putin'in de açıkça ifade ettiği üzere, Sovyetler Birliği'nin dağılmasını içine sindiremediği ve bu gelişmeden ciddi rahatsızlık duyduğunu iddia etmektedir (ınar ve Uzun, Emekli Büyükelçi Numan Hazar ile Mülakat, 2023).

Numan Hazar iddialarını şu şekilde ifade etmektedir:

Rusya bölgedeki yitirdiği siyasal nüfuzu ve ekonomik fırsatları kazanmak açısından çabalar sarf edebilir. Çin Halk Cumhuriyeti de Teşkilatın başarılı olmasından Sincan-Uygur zerk Bölgesi (Doğu Türkistan) zerindeki olası etkiler dolayısıyla rahatsızlık duyabilir. Doğu Türkistan'da etnik temizliğ yoluyla ciddi ve sistematik insan hakları ihlalleri yapan Çin, Türk Devletleri Teşkilatı'nın başarılı olmasını kuşkusuz istemeyecektir. Bu durumun bilincinde olan Çin'e komşu ülkeler bu bakımdan dikkatli hareket ederek Çin ile ilişkilerinde özenli bir tutum benimsemektedirler (ınar ve Uzun, Emekli Büyükelçi Numan Hazar ile Mülakat, 2023).

Bölgesel entegrasyonlar bağlamında siyasal rejim benzerlikleri çoğu zaman ye ülkelerin rejim benzerliklerinin uyumlu bütünleşmeler yarattığı söylenbilir. TDT ye ülkelerinin demokrasi tecrübeleri

olmasına rağmen şeffaflık sorununun³ bütün üyelere yönelik istikrarsızlığı tetikleyen riskler oluşturabileceği söylenebilir. Macar akademisyen Egerisi en zorlu tehdit olarak, üye bir ülkelerden bazılarının dış politikasında örgüte olan bağlılığını azaltan hızlı ve beklenmedik bir değişikliklerin olma ihtimaline dikkat çekmektedir. Egeris'e göre zirveler döneminde Özbekistan örneği bunun en yakın örneğidir (*Çınar ve Uzun, Macar Akademisyen Zoltan Egerisi ile Mülakat, 2023*). Egeris'in tehdit olarak gördüğü bir başka husus ise üye devletlerin jeopolitik farklılıklarıdır. Nitekim ona göre Orta Asya, Güney Kafkasya ve Türkiye'nin farklı jeopolitik zorlukları, algıları mevcuttur. Bu durum herhangi bir işbirliğini zorlaştırır ve tüm organizasyonu daha kırılğan hale getirebilir (*Çınar ve Uzun, Macar Akademisyen Zoltan Egerisi ile Mülakat, 2023*).

Türk Devletleri Teşkilatı'nın Geleceğine Dair Tartışma ve Öngörüler

TDT'nin, üye ülkeler arasında daha büyük bir işbirliği ortamının sağlanması için, kültürel alanda üretim alanlarının daha da derinleşmesi gerekir. Bu alanda ortak kültür birikiminin kucaklayıcı bir kuruluşu olan **'Türksoy'**a daha çok iş düşebileceği iddia edilebilir. Zira Hazar'a göre Türk dilinin ortak ve karşılıklı olarak daha da anlaşılabilir bir konuma gelebilmesi için televizyon yayınlarının büyük önem taşımaktadır.

TDT'nin siyasi bir güç potansiyeli konusunda Numan Hazar, bu gerçeğin zamanla daha güçlü biçimde ortaya çıkacağını vurgulamaktadır. Hazar'a göre bu potansiyel üye ülkeler arasında sıkı bir ekonomik işbirliği ve siyasi danışma mekanizması ile önemli bir güç kazanacaktır. Egerisi'ye göre siyasi bir güç potansiyeli var olmakla birlikte bu süreç üye devletlerin ekonomilerinin ekonomik bütünleşme düzeyine bağlı olduğunu vurgulamaktadır (*Çınar ve Uzun, Macar Akademisyen Zoltan Egerisi ile Mülakat, 2023*). Zira TDT'nin işbirliğini gelecek dönemlerde tehdit altına alabilecek, üyeleri arasında siyasi ve ekonomik birlikteliğini ayrıştırabilme potansiyeline sahip ABD-Çin Rekabeti gibi konuların olduğunun altı çizilmelidir. Ayrıca TDT'nin uluslararası sistemin güç dağılımını okuyabildiği ölçüde ekonomik ve siyasi uzuvlarını geliştirebileceği iddia edilebilir.

Numan Hazar TDT'nin siyasi güç potansiyelini şu şekilde dile getirmektedir:

Buna günümüzde bir örnek vermek gerekirse Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin, devletin adıyla Teşkilata üye kabul edilmesi, başka bir örneği görülmemeyen, çok önemli ve anlamlı bir gelişme olmuştur. İslam İşbirliği Teşkilatı'nın dahi sadece "Kıbrıs Türk Devleti" unvanını kabul edebildiği bir ortamda bu gelişmenin, Rum-Yunan görüşlerine yakınlığı ile bilinen Batılı ülkeler için büyük bir rahatsızlık yarattığı gözlemlenmiştir.

Uluslararası örgütler uluslararası sistem içerisinde önemli aktörlerdir. Çözdükleri krizler geliştirdikleri ekonomik modeller siyasi gücünün özgül ağırlığının ortaya çıkmasına yardımcı olabilir. TDT'nin gelişim sürecinde üyeler arasında iç çıkar çatışmasını ve verimsiz iç rekabet unsurlarını görece az yaşaması gelecekte ki olası genişlemelerde herhangi bir çatışma yaşamayacağı anlamına gelmemektedir. TDT'nin genişleme stratejisini verimli kılıp/kılmaması TDT'nin geleceğini etkileyecektir, denilebilir. Egerisi'ye göre siyasi süreç daha embriyo aşamasındadır ve uzun bir zamana ihtiyacı vardır. Nitekim Egerisi, TDT'nin geleceğinin ekonomik başarılarına bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Buna binaen TDT'nin politikalarına bakıldığında merdivenleme stratejisinin ilk basamağı olan kültürel işbirliğine odaklandığı belirtilebilir. Buna ilaveten merdivenleme stratejisi bağlamında ekonomik konuların ikinci basamak olarak geldiği söylenebilir. TDT açısından ekonomik konuların öneminin farkında olursa da işbirliğinin henüz bir ekonomik entegrasyon aşamasına dönüşmediğinin tespiti yapılabilir. Bundan dolayı TDT'nin gelişimini açıklamak için hali hazırdaki yapının entegrasyon teorileri temelinde açıklanmasından ziyade daha gelişme aşamasında olan bu işbirliğinin politikalarını "merdivenleme stratejisi" ile açıklamak daha yerinde tespitlerin ortaya çıkmasına yardımcı olabilir.

Bu bağlamda TDT'nin diaspora etkisinin bir hayli kuvvetli olması Teşkilatın siyasi etkisinin dünya çapında hissedilmesine yardımcı olabilir. İşbirliğine Üye Ülkelerin Birinci Diaspora Forumu Türk Dili Konuşan Ülkeler Konseyi 2013 yılında Bakü'de toplanmıştır; 50'den fazla ülkeden 600'den fazla temsilci katılmıştır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) ev sahipliğinde TDT'nin 2. Diaspora Forumu 2022 yılında Bursa'da gerçekleştirildi. TDT Genel Sekreteri Baghdad Amreyev ise üye ülkelerin dünya genelinde 20 milyonun üzerinde büyük bir diasporaya sahip olduğunu dile getirerek, "Bu büyük bir potansiyel. Doğru yönlendirildiğinde ülkelerimiz için gerek siyasi, gerek ekonomik, gerekse toplumsal anlamda büyük faydalar üretebilecek bir potansiyel." açıklamasını yapmıştır. Bu bağlamda

³ Yolsuzluk Algı Endeksi sonuçlarına göre temel demokratik ilkelerin, hukuk devletinin ve medya özgürlüğünün yolsuzlukla mücadelenin vazgeçilmez unsurları olduğu iddia edilmektedir. Yolsuzluk aldı endeksine göre TDT ülkeleri yolsuzluk algısı meyllinin fazla olduğu rakamlara yansımıştır bakınız: ("2022 Yolsuzluk Algı Endeksi Açıklandı!", Erişim tarihi: 06.03.2023).

TDT'nin gelecek dnemelerde etkili konumunu koruyabilmesi ve arttırabilmesinin Türk diasporasını ne kadar etkili kullanabileceğine göre őkillenecektir. (Türk Devletleri Teşkilatı Diasporaları, 2023).

Sonuç ve neriler

Türkiye büyük stratejisi, Orta Asya sınır ötesi komşular kuşağı Şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kuşak Türkiye'nin için de yer aldığı veya meydana gelen gelişmelerin Türkiye'nin hayati çıkarlarını etkileyebileceği bölgelerin başında yer almaktadır (Yeşiltaş ve Pirinçci, 2021). Türkiye'nin bu stratejik kuşaktaki amacı sürdürülebilir istikrarın sağlanmasıdır. Bu bağlamda TDT, bölgenin mutlak istikrarına kavuşmasına tek başına yeterli olmasa da nispi istikrara kavuşmasında etkili olabilir.

TDT'nin SWOT analizi bağlamında değerlendirilmesinde ise güçlü yönlerinin başında doğal kaynaklarının çeşitliliği ve zenginliği gelmektedir. Kapsayıcı bölgesel projelerin hayata geçiş aşamalarında olması TDT'nin karşılaşabileceği fırsatlar olarak vurgulanabilir. TDT'nin zayıf yönlerinden ilki kurumsallaşmasını tamamlayamaması olarak ifade edilebilir. TDT yelerinin bulunduğu coğrafya bağlamında sürdürülebilir ekonomi ve siyasi koşullar üretmemesi gelecekte TDT'nin siyasi bütünleşmesini sağlamada ki en büyük tehdit olarak sıralanabilir.

Nitekim bu çalışmada TDT'nin gelişimi merdivenleme stratejisi bağlamında ele alındığında ilk basamak olan kültürel bir bütünleşmenin ağır bastığı sonucuna varılmıştır. Kültürel açıdan Latin alfabesinin kabul ile birlikte ortak dilin kullanımı Türk Dünyası açısından önemli bir aşamadır. Bunun yanı sıra üniversitelerde ğrenci değişim programlarının çeşitlendirilmesi ve sürdürülmesi, düşünce kuruluşları ve medya organları ile de ilişkilerin sürdürülmesi kültürel bağı arttırarak güçlendirecek diğer aşamalar olarak sıralanabilir. TDT'nin, Merdivenleme stratejisinin ikinci basamağı olan ekonomik işbirliğine Zirve bildirimleri ile giriş aşamasında bulunduğu söylenbilir. Sonuç olarak kültürel ve ekonomik alanda oluşturulacak sürdürülebilir bir işbirliği merdivenleme stratejisinin nc basamağı olan siyasi güç olma potansiyeline/hedefine büyük bir destek sağlayacaktır. Entegrasyon bütünleşme bağlamında benzeşmeyi taban alırken Merdivenleme stratejisi ise uyum temelinde sürdürülebilir işbirliğini hedeflemektedir.

TDT'nin siyasi bir g olarak uluslararası bir aktör olarak varlığını devam ettirebilmesinin kurumsallaşmasına bağlı olduğu söylenbilir. Nitekim Asya'da kurulan örgütlerin başarılı kurumsallaşma önekleri ortaya koymak noktasında pek başarılı olmadığı söylenbilir. Buna rağmen TDT'nin "zirveler" aracılığıyla kendine münhasır çalışma metodunu yakaladığı söylenbilir. Buradan da anlaşılacağı üzere TDT'nin güçlü bir aktör olarak potansiyelini ortaya koyması ve sürdürebilmesinde üyeler arasında oluşan "uyumun" nemli olduğu tespiti yapılabilir. Kısaca TDT'nin amacına ulaşmasında "zirveler"ın kültürel, ekonomik, siyasi ve askeri hedeflerin belirlenmesi ve eyleme geçilmesi konusunda merdivenleme stratejisinin önemli bir aracı olduğu belirtilebilir. Yukarıda bahsedildiği üzere TDT'nin kurumsallaşması bir aktör olarak varlığını sürdürebilmesinin yanı sıra Asya'nın istikrarına (Asya'da terör örgütlerinin ekonomik geri kalmışlığı ve siyasi anlaşmazlıkları bahane ederek taban buluyor olmasının da önüne geçebileceği potansiyeli ile...) yönelik de nispi bir katkı sunabilir.

Karabağ'ın Azerbaycan tarafından işgalden kurtarılmasında Türkiye'nin oynadığı rol jeopolitik fırsatları beraberinde getirmiştir. Nitekim Türk devletlerini kara yolu ile birbirine bağlayacak koşulların oluşması bölgeyi yeni bir lojistik üssüne ve enerji transfer koridoruna çevirecektir. Türkiye'nin bu bağlamda TDT ile ilişkileri sadece Asya'nın güvenliği açısından değil; düzensiz g başta olmak üzere Avrupa'nın güvenliğinin de sağlanmasında hayati rol oynayabilir. Özellikle Türkiye'nin TDT ye ülkeleri ile SİHA satışı konusunda iyi ilişkiler geliştirmesi, TDT'nin ortak sinerjisini arttırabilir. Nitekim TDT'nin siyasi gücünün artmasında güvenlik başlığı kilit rol oynayabilir.

"Bir Yol Bir Kuşak" projesi TDT lkelerinin bulunduğu coğrafya ile yakından ilgili olması birçok yatırım konularının müzakere edilmesine olanak sağlamıştır. Fakat TDT lkelerine "Bir Yol Bir Kuşak" projesi fırsatlar yarattığı gibi Çin-ABD rekabetinin ortasında kalma ihtimalini de beraberinde getirebilir. Rusya-Ukrayna Savaşının derinleşmesi ve gıda krizinin gündeme gelmesi TDT'nin ye ülkeler arasında tarım, enerji, güvenlik konularında işbirliği bağlamında somut fırsatlar yaratabilir. Buna ilaveten TDT'nin kurumsallaşması TDT'nin merdivenleme stratejisini sağlıklı bir Şekilde uygulayabilmesinde yatmaktadır. Yani TDT'nin kültürel işbirliğine vermiş olduğu "nem" kadar sırasıyla ekonomik, siyasi ve güvenlik konularına da eylemsel Şekilde gündemler oluşturması ve odaklanması önerilmektedir.

Etik Beyan

"Köklü Geçmişten Güçlü Geleceğe Türk Devletleri Teşkilatı: Küresel Ekonomik, Siyasal Potansiyeli Ve Geleceğine Dair Öngörüler" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynakça

- Abbasova, S. (2019). *Naxçıvan Muxtar Respublikası İlə Türkiyə Respublikası Arasındaki Əlaqələr: Ali Səviyyəli Görüşlər Və Nailiyyətlər*, Naxçıvan Dövlət Universiteti-2019 Naxçıvan-Türkiyə Diplomatik Əlaqələri Yeni Müstəvidə Beynəlxalq Elmi Konfrans.
- Abdimalikov, K. (2010). *Ekonomika Kırgızstana, Uçobnik, 2-e izdanie, ispravleni i dopolnenie*. Erişim adresi: <https://jasulib.org.kg/wp-content/uploads/2022/05/11.Pdf>.
- Aliyev, İ. (2012). 2012-ci İl Avqustun 23-Də Bişkek Şəhərində İmzalanmış "Türkkademiyanın Təsis Edilməsi Haqqında Səziş"İN Təsdiq Edilməsi Barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, Erişim adresi: <https://e-qanun.az/framework/27906>.
- Alrmizan, M. (2022). *Turkish Foreign Policy in Central Asia in the Era of Erdoğan: The Convergence of Pan-Turkism, Pragmatism, and Islamism*, Riyadh.
- Amirbek, A., Anuarbekuly, A. ve Makhanov, K. (2017). *Türk Dili Konuşan Ülkeler Entegrasyonu: Tarihsel Geçmiş Ve Kurumsallaşması*, Ankasam Bölgesel Araştırmalar Dergisi.
- Aydilek, E. (2022). *Türk Devletleri Teşkilatının Siyasi ve Ekonomik Potansiyeli*, Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, Erişim adresi: <https://doi.org/10.33712/mana.1192419>, Cilt: 5, Sayı: 3, ss.716-728.
- Centr Ekonomiçeskie İssledovani. (2023). Каталог экономистов Узбекистана, Erişim Adresi: <https://www.cer.uz/ru/post/business>.
- Çağlar, E. (2018). *Antalya'da Toplanan Türk Kurultaylarının Tarihi Değerlendirmesi*, Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (Asead) Eurasian Journal Of Researches İn Social And Economics (Ejrse).
- Çınar, Y. ve Uzun, Y.U. (2023). *Emekli Büyükelçi Numan Hızır ile Mülakat*, Mülakat yapılan tarih: 01.06.2023.
- Çınar, Y. ve Uzun, Y.U. (2023). *Macar Akademisyen Zoltan Egerisi ile Mülakat*, Mülakat yapılan tarih: 01.06.2023.
- Çora, A.N. (2021). *Türk Konseyinden (Türk Keneşi) "Türk Devletleri Örgütüne Oradan "Türk Birleşik Devletlerine Uzanan Yol*, Erişim adresi: https://www.academia.edu/55400686/_T%C3%9CRK_KONSEY%C4%B0_NDEN_T%C3%9CRK_KENE%C5%9E%C4%B0_T%C3%9CRK_DEVLETLER%C4%B0_%C3%96RG%C3%9CT%C3%9C_NE_ORADAN_T%C3%9CRK_B%C4%B0RLE%C5%9E%C4%B0K_DEVLETLER%C4%B0_NE_UZANAN_YOL.
- DAİB (2022). *Doğu Anadolu İhracatçılar Birliği Raporları*, Erişim Adresi: <https://www.daib.org.tr/>.
- Demir, C. (2022). *The Organization of Turkic States: Implications for the Regional Balance of Power*, Güv. Str. Derg., TDT Özel Sayısı.
- Elbir, H.Ç. (2019). *Yeni İpek Yolu'nun Cazibesi AB'nin Başını Döndürüyor*, Avim, Avrasya İncelemeleri Merkezi, Erişim adresi: <https://avim.org.tr/tr/Analiz/Yeni-Ipek-Yolu-Nun-Cazibesi-Ab-Nin-Basini-Donduruyor>.
- Erkin, B. (2020). *Türk Konseyi'nin Kovid-19 ile Mücadele ve İşbirliği Yaklaşımı*, *Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı*.
- Falk, R. (1997). "Regionalism and World Order After The Cold War", *Marmara Journal European Studies*, Vol. 5, No: 1-2 (1-19).
- Fernando, J. (2023). "Laddering: Meaning, Overview, Examples, FAQ", <https://www.investopedia.com/terms/l/laddering.asp#:~:text=Generally%2C%20laddering%20is%20used%20to,matching%20a%20desired%20risk%20profile>.
- Güngör, G. (2021). *Derinleşen İşbirliği: Türk Devletleri Teşkilatı*, Avim, Avrasya İncelemeleri Merkezi, Erişim adresi: <https://avim.org.tr/tr/Yorum/Derinlesen-Isbirligi-Turk-Devletleri-Teskilati>.
- Işık, L. R. (2022). *Dünyanın Yükselen Gücü Türk Devletleri Teşkilatı*, Z Raporu, Erişim adresi: <https://www.zraporu.com/kapakdosyasi/dunyanin-yukselen-gucu-turk-devletleri-teskilati/>.
- İkinci Karabağ Savaşı. (2023). "İkinci Karabağ Savaşı", Erişim adresi: <https://www.virtualkarabagh.az/tr/post-item/52/2871/ikinci-karabag-savasi.html>.
- İkiz, A. (2019). *Tek Kaşak Tek Yol Projesi Ve Türkiye'ye Olası Etkileri*, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Ekim/October (2019) - Cilt/Volume:18 - Sayı/Issue:72 (1688-1700).

- İstikbal, D. (2021). *Türk Dünyasının Ekonomik Potansiyeli*, SETA, Erişim adresi: <https://www.setav.org/turk-dunyasinin-ekonomik-potansiyeli/>.
- Jiembay, M. (2011). *Алматыда Түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастығы кеңесінің алғашқы саммиті өтеді*, Erişim adresi: https://www.inform.kz/kz/almatyda-turkitildes-memleketter-yntymaktastygy-kenesinin-algashky-sammiti-otedi_a2412390.
- Kalın, İ. ve Duran, B. (2023). *Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Büyükelçi İbrahim Kalın "Ulusal Çıkarlarımızdan ve İlkelerimizden Taviz Vermeden Küresel Barışa ve İstikrara Katkı Sağlıyoruz"*, Kriter Dergisi, Burhanettin Duran'ın yapmış olduğu röportajdan alıntı yapılmıştır. Erişim adresi: <https://kriterdergi.com/turk-devletleri-teskilatitdt/cumhurbaskanligi-sozcusu-buyukelci-ibrahim-kalin-ulusal-cikarlarimizdan-ve-ilkelerimizden-taviz-vermeden-kuresel-barisa-ve-istikrara-katki-sagliyoruz>.
- Kocaman, Ö. (2022). *Türk Devletleri Teşkilatı: Stratejik Bir Bakış*, Kriter Dergisi, Erişim adresi: <https://kriterdergi.com/dosya-turk-devletleri-teskilati/turk-devletleri-teskilati-stratejik-bir-bakis>.
- Nazarbaev, N.A. (2017). *Назарбаев Н.Ә. Тәуелсіздік дәуірі. – Астана, 2017. – 508 б.*, Erişim adresi: <https://elbasy.kz/sites/default/files/pagefiles/201907/38c124e6864be4e165f7b53504281d9e.pdf>.
- Omeličeva, M.Y. and Lidiya Zubytska, L. (2012). Failures and Prospects of Regional Organizations: Lessons from the Post-Soviet Space and Beyond. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations* 4(Summer Fall), (87-101).
- Ongun, Y. (2022). *Türk Devletleri Zirvesi: Türkiye'nin Rolü ve Rusya'nın Tavrı*, Yetkin Report, Erişim adresi: <https://yetkinreport.com/2022/11/16/turk-devletleri-zirvesi-turkiyenin-rolu-ve-rusyanin-tavri/>.
- Qarayeva, P. (2019). "Daily News Hungary" Nəşrində Viktor Orbanın Türk Şurasının Zirvə Görüşündə İştirakı Barədə Məqalə Dərc Edilib, Erişim adresi: <http://azertag.az/xeber/1343855>.
- Rusya Ukrayna Savaşı. (2022). "Rusya-Ukrayna Savaşı", Erişim adresi: <https://www.britannica.com/event/2022-Russian-invasion-of-Ukraine>.
- Shaukeonava, Z. (2019).: *Achievements and Prospects, İçinde, Türkic Council*, 10. Anniversary of the Nakhchivan Agreement, Bakü.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2023). *Türk Konseyi (Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi)*, Uluslararası Örgüt Künyesi, Erişim adresi: <https://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa>.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). *Türk Konseyi, Avrupa Birliği Ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı*, Erişim adresi: <https://Disiliskiler.Ktb.Gov.Tr/Tr-132189/Turk-Konseyi>.
- Temizer, M. (2022) Avrupa'nın arz güvenliğine katkı için TANAP'la tam kapasite doğal gaz gönderiliyor. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/avrupanin-arz-guvenligine-katki-icin-tanapla-tam-kapasite-dogal-gaz-gonderiliyor/2529967>.
- Topsakal İ., Zengin A. K., (2023), "Türk Devletleri Teşkilatı: Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Çıktılar", <https://kriterdergi.com/dis-politika/turk-devletleri-teskilati-siyasi-ekonomik-ve-kulturel-ciktilar>.
- Türe, O. (2018). *Swot Analizi Nedir?*, Erişim adresi: <https://www.startupnedir.com/swot-analizi-nedir/>.
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2023). "Türk Devletleri Teşkilatı Diasporaları YTB Ev Sahipliğinde Buluştu. (2023). Erişim adresi: <https://ytb.gov.tr/haberler/turk-devletleri-teskilati-diasporalari-ytb-ev-sahipliginde-bulustu>.
- Türk Konseyi. (2023). *Türk Konseyi*, Erişim adresi: <https://www.turkishnews.com/tr/content/2020/12/20/turk-konseyi/>.
- Ukibay, A.E. (2019). *Нурсултан Назарбаев Награждён Высшим Орденом Туркского Мира*, <https://elbasylibrary.gov.kz/ru/news/nursultan-nazarbaev-nagrazhdyon-vysshim-ordenom-tyurkskogo-mira>.
- Ulusal Güvenlik. (2023). "Yunanistan'ın Türkiye Anakarasına Yakın Ege Adalarını Askerileştirmesi Ulusal Güvenlik Tehdidi Oluşturuyor", Erişim adresi: <https://www.dailysabah.com/politics/news-analysis/greece-militarizing-aegean-islands-close-to-turkeys-mainland-poses-national-security-threat>.
- Ulutaş, U. ve Tanrısever, O. (2019). *The Turkic Council on the 10th Anniversary of the Nakhchivan Agreement: A View From Turkey, İçinde, Türkic Council*, 10. Anniversary of the Nakhchivan Agreement, Bakü.
- World Economic Outlook Database. (2023). *International Monetary Fund*, Erişim adresi: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/April>.
- Yamak, T. ve Saygın, E. (2018). "Türkiye'nin Ekonomik Güç Potansiyeli: Bir 'Ekonomi Diplomasisi' Enstrümanı Olarak Türkiye Varlık Fonu Uygulaması", *Fiscaoeconomia* 2019, Vol.3 (1) 88-114 DOI: 10.25295/fsecon.
- Yeşilteş, M. ve Pirinççi, F. (2023). *Küresel Dönüşüm Sürecinde Türkiye'nin Büyük Stratejisi*, Seta Yayınları, Ankara, 2021.
- Yetkin, M. (2022). "Türk Devletleri Zirvesi: Türkiye'nin Rolü ve Rusya'nın Tavrı", Erişim adresi: <https://yetkinreport.com/2022/11/16/turk-devletleri-zirvesi-turkiyenin-rolu-ve-rusyanin-tavri/>.
- Yolsuzluk Endeksi. (2022). "2022 Yolsuzluk Algı Endeksi Açıklandı! (2023). Erişim adresi: <https://seffajluk.org/2022-yolsuzluk-almi-endeksi-aciklandi/>.

EXTENDED ABSTRACT

It is seen that the strong and close cultural ties of the Turkish states in the Eurasian region with the Republic of Turkey and Turkish communities are increasing day by day. In addition to the support given by the past common culture in the increase and development of these strong ties, it is of great importance that the Republic of Turkey recognizes the independence of the Turkish States as the first in the world. With the disintegration of the Soviet Union and the recognition of the independence of the Turkish states by the Republic of Turkey for the first time, the warm and sincere relations that both sides showed, further

contributed to the development of relations between the Turkish states in the Eurasian region. It was announced that the "Organization of Turkish States" was established as a result of the joint decision taken at the first summit meeting of the Turkish states, which declared their independence with the dissolution of the Soviet Union, in Turkey in 1992. As a result of the meeting held in 1992, the union was named as "The Summit of Heads of State of Turkic Speaking Countries", and the purpose of the union and its future vision were officially announced to the whole world. In this context, in line with the establishment purpose and future vision of the union, among the member states of the union; Making comprehensive cooperation agreements in many fields such as education-culture-economy and politics and strengthening these cooperations have been determined as the primary strategic objectives of the union. In this context, the meetings between the member states of the union continued without interruption until 2009, and the agreements were put into practice one by one. With the meeting held in Nakhchivan in 2009, it was decided to change the name of the union to "Turkic Council or Turkic Council". Subsequently, with the meeting held in Turkey in 2021, the name of the union was changed to "Organization of Turkish States" in order to cover all Turkish states and to make the name of the union more effective in the global conjuncture, and the name of the union was given its final form. Based on these experiences, it can be said that Turkey has gradually approached political and military issues with the "ladder" strategy in terms of the development of TDT. In this context, it can be claimed that TDT creates more opportunities with economic and cultural issues. This study aims to analyze the integration process of TDT. Hereby, the study questions the way of integration of TDT. However, this study used the interpretive method together with the SWOT analysis method, starting from the opinion-taking method. In the study, the same questions were asked to Hungarian Academician, Zoltan Egerisi and Retired Ambassador Numan Hazar, and these views were included in the study. This study concluded that TDT has a high potential to become a political power if its cultural and economic integration potential is well evaluated. It can be claimed that TDT increases its global economic potential and accordingly its area of influence day by day. Especially recently, energy-based inflation and economic instability in the global economy has accelerated the search for new markets by capitalism. From this point of view, the economic capacity of TDT continues to be important not only for regional stability but also for global stability. Asia has experienced many initiatives in the context of regionalization initiatives after the Cold War. Although the Black Sea Economic Cooperation Organization (BSEC), which is a regional economic cooperation organization, was established with the Istanbul Summit held on June 25, 1992 under the leadership of Turkey, it can be said that the countries in the region did not provide the desired efficiency in the BSEC as a result of their understanding of competition preventing cooperation among themselves. In terms of regionalization experiences, it can be stated that it is important for the member countries to solve it within themselves in terms of the survival and efficiency of the organization. In this context, it can be determined that "blood compatibility" among the members of the organization is important for the reasons stated above, namely for the survival of the organization. Turkey is a large building community Central Asian production in the form of cross-border neighbors. This generation is one of the factors that affect Turkey's vital exits, which is also included in Turkey or the developments that occur. Turkey's aim in this strategic belt is to ensure sustainable stability. In this context, TDT can be effective in achieving relative stability, although it is not sufficient on its own to ensure the absolute stability of the union. In the evaluation of TDT's SWOT analysis structures, the main strengths are the natural ways of acting and its richness. One of the weak aspects of TDT is that it cannot complete its institutionalization. Existence of transitions to inclusive regional breeding can be highlighted as the way TDT may encounter. It can be listed as the biggest threat in ensuring the covert integration of TDT. As a matter of fact, this study changed the perception of TDT that a cultural integration predominates along with economic integration. Cultural reading With the adoption of the Latin alphabet, the use of the common language is an important stage for the Turkish World. In addition, diversifying and maintaining student exchange programs at universities, proposing ideas and maintaining them with media outlets can be listed as other stages that will strengthen and increase the cultural bond. As a result, sustainable cooperation to be established in the economic and cultural fields will give great support to TDT's potential to become a political power.